

Nr 668.

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, med förslag till förordning om särskild avgift vid vissa investeringar (investeringsavgift), m. m.*

I en den 19 sistlidne oktober dagtecknad proposition, nr 220, har Kungl. Maj:t framlagt förslag till förordning med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt.

Enligt anvisningarna till 41 § kommunalskattelagen skall den i räkenskaperna gjorda värdesättningen å varulager frångås vid inkomstberäkningen endast om särskilda omständigheter därtill föranleda. Stadgandet har i praxis tolkats så, att bokföringsåtgärden skall godtagas, om den icke strider mot vad som får anses utgöra god köpmannased inom det slag av rörelse, varom fråga är. Genom den i propositionen föreslagna förordningen, som avses skola gälla vid taxeringarna åren 1953 och 1954, kommer nämnda stadgande att temporärt sättas ur kraft. Detta är enligt vår mening ägnat att väcka allvarliga betänkligheter, icke minst ur principiell synpunkt.

Det föreliggande förslaget bör ses mot bakgrunden av de klara uttalanden rörande bibehållande av nuvarande avskrivningsmöjligheter, som vid den år 1947 företagna skärpningen av företagsbeskattningen gjordes såväl av 1946 års skatteberedning som av dåvarande finansministern och riksdagen. Dessa uttalanden innefattade bland annat att, om ock en bolagsskatt å 40 procent vore hög, de avskrivningsregler, som de svenska bolagen finge tillämpa, vore desto mildare och att man finge, såsom finansministern uttryckte sig, »väl väga det ena mot det andra». Det vitsordades ock från regeringspartiets sida under ärendets behandling i kamrarna, att »den högre bolagsskatten är av beredning, regering och utskott motiverad med ständigt påvisande av att den fria avskrivningsrätten existerar», varav kunde dragas den slutsatsen, att om den vid någon senare tidpunkt skulle avlägsnas »måste man taga upp hela frågan om bolagsbeskattningen i det sammanhanget». Av näringsföretagen ha dessa och liknande uttalanden med fullt fog betraktats såsom klara utfästelser.

Att trots dessa utfästelser genomföra en lagstiftning i enlighet med det föreliggande förslaget är enligt vår mening ägnat väcka desto större betänkligheter som några tvingande skäl för en dylik åtgärd icke ådagalagts. Departementschefen anför, att enligt konjunkturinstitutets uppfattning en mycket stor del av den ökning av resurserna under år 1951, som

utgjorde resultatet av en stegrad produktion inom landet och den förmånliga utvecklingen av bytesrelationerna med utlandet, tagit sig uttryck i ökade lager. Departementschefen anser, att denna utveckling gör det angeläget att låta de investeringsbegränsande åtgärderna vinna avseende jämväl å investering i varulager.

I den mån ökade lagerinköp ägt rum under år 1951 torde de till icke ringa del ha föranletts av en önskan att med hänsyn till den spända utrikespolitiska situationen åstadkomma en beredskapslagring. Även om en dylik lagring till viss del anses böra övertagas av staten, kan man dock icke under en avspärrningsperiod räkna med tillräcklig statlig lagerhållning av den mängd svåråtkomliga råämnen och halvfabrikat av utpräglad speciellt slag, specialmaskiner med reservdelar, specialverktyg m. m., som är nödvändig för driftens upprätthållande inom många för folkhushållet synnerligen betydelsefulla verksamhetsgrenar. Om en något ökad lagerhållning ägt rum under år 1951, torde denna till alldeles övervägande del ha varit väl motiverad ur både företagsekonomisk och allmänekonomisk synpunkt. Erfarenheten från tidigare avspärrningsperioder visar, hur värdefull praktiskt taget all beredskapslagring kan vara.

Det är emellertid icke mot de redan verkställda lagerinköpen, som den föreslagna lagstiftningen riktar sig. Departementschefen synes befara en icke önskvärd ökning av lagerinköpen under de nästkommande åren, och det är därför han anser, att den föreslagna lagstiftningen skulle vara nödvändig. Frågan, huruvida så är fallet eller ej, kan självfallet endast bedömas med utgångspunkt från dagens läge. Detta är av flera olika orsaker — kanske framför allt den psykologiska effekten av prisfallstendenser på vissa betydelsefulla områden — sådant att företagen inom både industri och handel i allmänhet torde vara inriktade på att bringa ned sina lager och icke tvärtom. I sådana fall då lagerökning likväl förekommer har denna regelmässigt sin grund i avyttringssvårigheter och icke i ökade lagerinköp. Påtagliga avsättningssvårigheter ha under senaste tiden gjort sig gällande inom åtskilliga branscher på hemmamarknaden, bland annat på så betydelsefulla artiklar som textilier och skor. Den föreslagna lagstiftningen är obehövlig för att stävja tendenser till lagerinköp och kan vara direkt skadlig, då lagerökning uppstått på grund av avsättningssvårigheter.

Vad som sålunda skulle kunna åberopas som skäl för förslaget är allenast möjligheten att situationen av en eller annan anledning skulle kunna så förändras, att den nuvarande återhållsamheten vid lagerinköpen förbyttes i en utpräglad benägenhet att öka dessa. Några tendenser till en dylik omsvängning ha dock icke förmärkts. Ej heller kan enligt vår mening någon sådan risk för en snedvridning av investeringsverksamheten anses föreligga, som skulle kunna åberopas såsom försvar för att den föreslagna lagstiftningen genomföres trots de ovanberörda utfästelserna från statsmakternas sida rörande avskrivningsmöjligheternas bibehållande.

Väl avses denna lagstiftning endast skola träda i tillämpning i sådana fall, då kvantitativ ökning av lagret föreligger, och de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna ha i någon mån uppmjukats. På grund av sin schematiska natur komma de emellertid att drabba företagen synnerligen ojämnt. Även om de i det övervägande antalet fall icke torde förhindra uppläggandet av skäliga reserver för prisfallsrisk, måste de på grund av sin generella utformning befaras medföra allvarliga olägenheter för åtskilliga företag. Priset på ett flertal betydelsefulla varor har som bekant under sista tiden starkt fluktuerat, och i många fall ha priserna stigit till det tre- till fyrdubbla av förkrigspriset. Just den ovisshet om den framtida utveckling, vilken synes ha utgjort motiv för förslaget framläggande, nödvändiggör därför ofta uppläggandet av mycket betydande reserver för prisfallsrisk. Olika faktorer, i främsta rummet av utrikespolitisk art, kunna enligt vad erfarenheterna särskilt från tiden efter det första världskriget giva vid handen medföra så våldsamma prisfall på åtskilliga varor, att en nedskrivning till 50 procent av det lägre utav nyanskaffnings- och återanskaffningsvärdena å dessa varor visar sig ingalunda vara tillräcklig. Eftersom kvittning mellan inkomstgivande och förlustbringande beskattningsår alltjämt icke är medgiven vid taxeringen, måste man därför befara att den föreslagna lagstiftningen för åtskilliga företagare, främst nystartade och sådana vilka eljest av en eller annan anledning haft ringa jämförelselager, resulterar i att de bli påförda utskylder enligt gällande höga skattesatser för obefintliga inkomster. Det vore icke ägnat förvåna, om dessa företagare för framtiden icke komme att fästa större tilltro till även de mest kategoriska utfästelser från statsmakternas sida.

En lagstiftning i enlighet med förslaget skulle för många företag medföra en mycket arbets- och kostnadskrävande lagerinventering och redovisning. Särskilt betänkligt är, att detta improduktiva merarbete kommer att åläggas företagen i en tid, då bristen på arbetskraft gör sig starkt gällande och då ett intensivt utnyttjande av företagens produktionskapacitet är mer angeläget än någonsin. Att deras produktionsförmåga och bärkraft försvagas i samma mån som dylika improduktiva uppgifter åläggas dem torde ligga i öppen dag.

Om det föreliggande förslaget, trots de starka skäl som tala däremot, likväl skulle genomföras, är det angeläget att sådana anordningar träffas, att redovisningen förenklas. Såsom framgår av **Kungl. Maj:ts proposition nr 33** till innevarande års riksdag, s. 55, har i de över förslaget om investeringsskatt avgivna yttrandena från näringsorganisationernas sida framhållits önskvärdheten av att uppgiftsskyldighet rörande förändringarna i lagret i vissa fall finge anses fullgjord genom att auktoriserad revisor intygade, att lagerökning icke föreläge eller att värdet av lagerökning, beräknad enligt meddelade bestämmelser, icke överstege visst angivet belopp. Därest, såsom icke sällan är fallet, det vid inventering av lagret befinnes, att å en

eller ett par standardvaror av dominerande betydelse för företaget, exempelvis å bränsle, uppstått betydande minskning samt en överslagsberäkning av övriga artiklar i lagret — måhända uppgående till flera 10 000-tal kronor men representerande allenast en ringa bråkdel av lagervärdet i dess helhet — utvisar att lagerhållningen beträffande dessa är ungefär oförändrad, kan man ofta med säkerhet konstatera att kvantitativ lagerökning icke föreligger utan att behöva verkställa en ingående och arbetskrävande inventering av dessa sistnämnda artiklar. I andra liknande fall kan ock utan sådan inventering med säkerhet konstateras, att lagerökningens värde åtminstone icke kan ha överstigit visst till siffran angivet belopp.

I anledning av näringsorganisationernas hemställda föreslog departementschefen särskilda bestämmelser i anvisningarna till 13 § förordningen om investeringsskatt. Bevillningsutskottet, som godkände förslaget, har i sitt betänkande nr 15 till innevarande års riksdag uttalat (s. 43), att företag, som till ordinarie revisor haft av handelskammare godkänd granskningsman, icke borde vara utestängda från möjligheten att fullgöra uppgiftsskyldigheten beträffande varulagret genom intyg av sådan godkänd granskningsman.

I det av delegerade för Sveriges industriförbund med flera näringsorganisationer avgivna yttrandet över det föreliggande förslaget anföres, att delegerade förutsätta, att om en lagstiftning i enlighet med förslaget skulle komma till stånd, denna kompletterades med en föreskrift, likartad med den som meddelas i anvisningarna till 13 § förordningen om investeringsskatt.

Något skäl för att ett dylikt stadgande icke inrymts i förslaget har ej anförts. Beträffande redovisningen anför finansministern emellertid, att taxeringsmyndigheterna icke rimligen borde ställa alltför stora krav på utredning om lagervärdena, där fråga är om sådana rörelseidkare som t. ex. apotekare och bokförläggare, vilka svårigen kunna verkställa en exakt lagerinventering, eller om sådana rörelseidkare, vilkas varulager äro förhållandevis obetydliga. Svårigheterna att verkställa en exakt lagerinventering äro alls icke mindre för många företag inom såväl industri som handel än för de båda ovannämnda kategorierna rörelseidkare.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte avslå det i proposition nr 220 framlagda förslaget till förordning med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt samt

att, om detta yrkande icke skulle bifallas, riksdagen för sin del måtte besluta, att till 2 § i nämnda författningsförslag skall fogas en anvisning av följande lydelse:

»I allmän självdeklaration till ledning vid taxering, som av beskattningsnämnd i första instans verkställas ären

1953 och 1954, skola uppgifter lämnas bland annat om anskaffningsvärdena å varulager vid beskattningsårets utgång respektive å jämförelselagret. Om beräkningen av nämnda värden skulle medföra betydande svårigheter, må uppgiftsskyldigheten anses fullgjord genom att auktoriserad revisor eller av handelskammare godkänd granskningsman, som för beskattningsåret varit ordinarie revisor i företaget, intygar att lagerökning, beräknad enligt bestämmelserna i 2 §, icke föreligger eller icke överstiger visst enligt samma bestämmelser beräknat belopp samt lämnar redogörelse för de principer, efter vilka värderingen av lagret skett, samt de omständigheter i övrigt, varå uttalandet stöder sig.

Efter anmaning skall dock även i dylika fall utredning om anskaffningsvärdena företas.»

Stockholm den 13 november 1951.

Jarl Hjalmarson.

Martin Skoglund.

Ernst V. Staxäng.

Erik Hagberg
i Malmö.

Elis Håstad.

T. G. von Seth.

Folke Kyling.